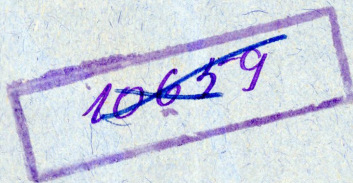

O. DANIEL.

MEIE METSAPOLITIKA

ÄRATRÜKK II EESTI METSANDUSE
AASTARAAMATUST.

TARTU 1927.

A 5063.

Meie metsapolitika.

O. Daniel.

I.

Mitmekülgsed ülesanded, mis metsadel inimkonna majanduslikus ja kultuurilises elus täita on, annavad üksikute riikide metsapolitikale, kui erilise kaaluga tegurile, suure tähtsuse, seda enam, et see praegusel ajal enam üksiku riigi huvidega üksi ei piirdu, mitte ainult selle koduseks asjaks pole, vaid on juba omandanud rahvusvahelist ilmet. Üleilmlikul metsakongressil Roomas, ~~muu~~, oli muu seas ka allakriipsutatud väide, et maakera metsade produtseerimine tarvitamisega enam sammu pidada ei suuda ja et rahvaarvu kasvamisega metsa kriis süvenema peab, mille kergendamiseks aegsasti samme tuleb astuda, kuigi sel alal eestkätt ainult metsade ja nende toogi täpsama arvestamisega üleilmlikus mass-taabis ja ühisel alusel piirduda tuleks. Nii siis on metsadest ühte viisi huvitatud niihästi metsarikkad kui ka metsavaesed riigid, — andja kui ka saaja ja raske oleks enesele ettekujutada Euroopa majandusliku kriisi ulatust, kui näit. Soome või Rootsi omad metsad väljaveoks ajutisekski suluks või kui neid sunnitaks seda tegema.

Politika, kui riigivalitsemise kunst, seisab selles, et igakordsetele olukordadele vastavalt oma riigi huvide kohaselt tegutseda, sündmust õieti hinnata ja nende tagajärgi ligema tuleviku suhtes ette näha. Samased alused on enam-vähem maksvad ka majanduspolitiika alal ja selle loomulikuks järelduseks on majanduspolitiika vahelduv ja mobiilne ilme, mis alaliselt uusi teid otsib, uusi kavatsusi loob ja neid võrdlemisi kergesti muudab, kui nad enam majandusliku elu raamidesse ei sünni.

Metsapolitika, olgugi et ta moodustab ühe osa riiklikust majanduspolitiikast, läheb viimasest siiski mitmeti lahku: oma loomusele vastavalt on ta stabiilsem ja tagasihoidlikum, sest ta peab ettenägema ja kavatsema mitmete aastakümnete peale. Loov osa ta tegevusest on määratud tulevaste põlvetele, ta ise ei näe oma

külvi lõikust, sealjuures on ta oleviku tööväli ja võimalused piiratud sellega, mida ta eelmistelt põlvedelt on pärandanud, ta peab neid võtma nii nagu nad on.

Sellest on peaaesjalikult tingitud ettevaatus ja teatav konservatiivsus metsapoliitikas. Ta ei tohi end kaasa kiskuda lasta vahelduvatest vooludest, ei tohi oma suuna muuta meeolelu järele, ei tohi end aga ka heidutada lasta kriitilistel silmapilkudel.

Rahvuslik riigimetsapolitika ei tohi end rakendada ühe või teise poliitilise erakonna ehk kildkonna huvide teenistusse. Tema tegevuse peasihiks peab olema riiklikkude vajaduste otstarbekohasem täitmine, tema töö tulemused peavad kuuluma ilma erandita riiklikule ühiskonnale.

Ajalugu õpetab meid, et iga pool ja alati, kus metsapolitika nendest põhimõtetest kõrvale on kaldunud, ta ummikusse sattus, mille tagajärjed enam või vähem saatuslikuks kujunesid niihästi kaasaegsetele kui ka järeltulijatele.

Kõige roosilisemad ja meeldivamad väljavaated poliitilistel ja majanduslikel pöörangutel on metsapolitikas ainult pettumusi andnud, kui ta end ühendada lasi valitsevast meeolust või parteipoliitikast. «Vabadus, ühtlus ja vendlus», millise tähe all suur Prantsuse revolutsioon Euroopas absolutismi müürid varisemisele viis, tähendas kõige pealt Prantsuse oma metsadele suurt hävi, mis miljonite ha ulatias ja mille jäljed praegugi veel täiesti kustunud pole. Kui Adam Smith majanduspolitika uuele alusele rajas, mis eraalgatuses lähedat väljapääseteed igasugu majanduslikest kitsikustest nägi ja selleks riiklikkude varanduste, nende seas ka metsade realiseerimist eraomanduseks nõudis, siis olid suuremalt osalt tookordsed riigimehed ja majandusteadlased veendunud, et see on õige tee. Kui suuri lootusi siis selle majanduspolitika suuna muutmisele pandi, näitab muu seas kujukalt Baieri valitsuse manifest 1804. a., mis proklameeris: «Vaba omandus, vaba kultuur — on kaks vägevat nõiasõna, mis igat maad viletsast, metsikuist seisukorrast nagu elektri löögil paradiisiks muudab». Elu on näidanud, et selle pika aja peale vaatamata ükski nõiasõna veel paradiisi luua pole suutnud, küll aga lõi ta suurtel aladel metsade asemele kõlbmatad maad ja tuiskliiva väljad, millede metsastamisel veel praegugi vaeva nähakse ja kulusid kantakse.

Huvitav on, et 19. sajandi üks tähtsamatest metsateadlastest, F. V. Pfeil esialgu tuline mõtte pooldaja oli, riigimetsi erakätesse üleandma, kus nad paremat kasutamist leiaks kui seda riik teha suu-

dab. Oli tarvis rohkem kui 10 aastat, enne kui Pfeil selle metsapolitika suuna muutmise tagajärgi Preisimaal niivõrd tundma õppis ja ta oli sunnitud kirjutama, et see «hullus oleks Preisi riigimetsi maha müüa, kuritegu isegi sarnaseid metsaosi ära anda, mis riigile aineliselt mingit kasu ei anna, vaid isegi kulusid teevad ja et riigimetsade müümise pooldajad vähemalt hullumajasse paigutada tuleks».

Kuivõrt metsapolitika stabiilsuse põhimõte tunnustamist on leidnud, näitab viimasest ajast kõige kujukamalt Nõukogude Vene, kus vaatamata kõigi väärtuste ümberhindamistele majanduspoliitika aladel, metsapolitika endiseks jäi ja võõrandatud metsad riigi hooldamisele alluvad.

II.

Meie metsapolitika suuna määras riigi loomisel Asutav Kogu 1919. a. 10. oktoobril täpsalt ja selgelt ära. Maaseaduse § 23 ütleb lühidalt ja kindlalt, et võõrandatud mõisate metsad ei tule mitte jagamisele, vaid jäävad riigi omanduseks. Edasi määrab Vab. Valitsuse poolt 28. jaan. 1920. a. vastuvõetud maareformi teostamise määruse § 38, et «riigi poolt ülevõetud metsad ja nendega ühenduses olevad maad antakse Metsade Peavalitsuse alla valitsemiseks ja kasutamiseks riigimetsade kohta maksvate seaduste järele» ja planeerimise tehnilised juhtnõõrid näevad metsamaade suhtes ette järgmist:

§ 4. Planeerimisel eraldatakse planeeritavaist maadest kõik kaitsemetsad, metsatükid, mis üle 50 ha suured, rabad, liivanõmmed ja muud põllumajanduslikult kõlbmatud maad, mis riigi tagavaramaaks jäävad.

§ 5. Metsad, mille suurus vähem kui 50 ha. eraldatakse planeeritavaist maadest ja ühendatakse riigimetsadega, kui nad on alale jäetavate suuremate metsade läheduses, ehk kui neil iseäraline väärtus või otstarve on.

§ 6. Tuulekindlad metsaribad tuleb piiriõiendamisel terved hoida. Tarbekorral võib selleks otstarbeks ümberseisvaist maadest maaribasid metsa külge liita. Piiride ajamisel tuleb arvesse võtta loomulikud piirid, nagu jõed, ojad, teed ja kraavid ning ei tule mitte asutatavate kohtade külge ajada kitsaid ribasid vastu metsa üle nimetatud piiride.

§ 7. Kõik heina- ja karjamaa metsad, kui neil on täis tihedus ja metsa iseloom ja kui nad vastavad § 5 nimetatud nõuetele, tuleb metsa külge liita ja metsamaaks nimetada.

§ 8. Metsa sees olevad väikesed heinamaa tükid, samuti ka metsa sisse tungivad kitsad heinamaa ribad tulevad metsa külge jätta, kui iseäralisi põhjusi ei ole, mis sunniksid neid heinamaatükke rajatavate talude külge liitma.

Nende, planeerimise tehniliste juhtnööride järele, mis metsade suhtes õige ettevaatlikud on, teostati kohtadel metsamaade planeerimist kuni 1922. a. detsembrini ja täpsal juhtnööride jälgimisel võis arvesse tulla ainult nende metsamaade planeerimine, mis vähem kui 50 ha ja kaugemal teistest suurematest metsatükkidest asusid, kuigi ka siin juhtnöörid teatavat tagasihoidlikkust väljendavad.

15. dets. 1922. a. võttis Riigikogu vastu märkused maaseaduse § 23 juurde (R. T. nr. 159—1922.) mis Põllutööministrile õiguse annab jagamisele määrata: 1) metsamaid, mis põllumajanduslikuks otstarbeks kõlvulised; 2) lahusolevaid metsatükke; 3) piiriõendamiseks ja linnade ning alevite piiride laiendamiseks tarvilisi metsamaid. Kuid märkus 2 samas seaduse muutmises tõmbab jagamisele teatavad piirid, sest ta määrab, et «kõlvulise metsamaa übermuutmine põllumajanduslikult kasutatavaks maaks, (märkus 1 p. 1) on lubatud ainult selle tingimisega, et vastav arv tiinusid metsakultuuri alla võetakse, nii et üldine metsapind riigis selle läbi ei kahaneks.»

1920—1925. a. on metsamaadest planeeritud kogusummas 57879,9 ha — sellest metsaga kaetud 31680,7 ha, raiestikke ja harvikuid 6273,3 ha, nii siis kokku absoluutseid metsamaid 37954 ha. Peale selle põllu-, heina- ja karjamaid 8336,1 ha; soid, rabu ja muid kõlbmata maid 10604,8 ha ja maid, millede liigitus teadmata 985,0 ha.

1924. a. planeeriti metsamaadest kokku 3724,4 ha, sellest metsaga kaetud 788,2 ha, põllu-, heina- ja karjamaid 1487,5 ha, soid, rabu ja muid kõlbmata maid 1448,7 ha.

1925. a. planeeriti kokku 8598,9 ha; sellest 3591,2 ha metsa; 1263 ha põllu-, heina- ja karjamaid ja 3744,1 ha soid ja kõlbmata maid. 1926 a. planeeriti kokku 4267,3 ha, sellest 1566,8 ha metsa, 736,8 ha põllu-, heina- ja karjamaid ja 1963,7 ha soid, rabu ja kõlbmata maid.

Üldse on kuni 1. jaanuarini 1927. a. Metsade Peavalitsusele alluvatest maadest planeeritud 75446,3 ha, sellest 44036,8 ha metsa, 11881,7 ha põllu-, heina- ja karjamaid ja 19527,8 ha soid, rabu ja muid kõlbmata maid.

44036,8 ha võrra on metsa kasvataja maa-ala riigis planeerimise korras vähenenud, ilma et seaduses ettenähtud tingimine, vastav

arv hektareid metsakultuuri alla võtta, täidetud oleks. Kõik, mis sellel alal tehtud, seisab minu teada kõlbmate maa-alade, mida kultiveerimise alla võiks võtta, registreerimises. Kogutud andmete järele leiti sarnaseid maa-alasid 3018,9 tiinu, mis 363 üksuses, algades 0,1 tiinuliste tükkidega, üle riigi laiali on pillatud.

Kuidas metsade planeerimist kohtadel teostati, sellest teavad metsamehed küllaldaselt lugusid jutustada ja ei ole liialdatud, kui eelmistel Metsat. Päevaldel konstateeriti, et kõige suuremad metsakahjurid Eestis on planeerijad, kelledest kohtadel lõppude lõpuks kõik olenes ja kes end seisukorra peremeestena tundsid. On juhtumisi olnud, mis anekdoodina kõlavad, kuid usaldusvääriliste inimeste poolt etteloodud, et metsaülemad, kellel kahju oli riigi metsa meelestu planeerimiskavaga rikkuda lasta, omal kulul olenguid korraldasid ja sel teel metsa ja tema piirisid rikkumise eest hoidsid. Kui jälgida plaanidel planeeritud metsaosi, siis torkab pea igalpool silma, kui vähe metsa huvisid selle juures silmas on peetud. Poleks häda, kui kinni oleks peetud tehnilistest juhtnööridest ja äraplaneeritud vähemad üksikud metsaosad või kiiludena väljaulatavad metsaribad piiride õiendamiseks, kuid sagedasti on suured lahmakad metsa sisse aetud ja suured metsaüksused sel teel üksikuteks osadeks lahutatud. Kui palju leidub metsi, kus läänepoolne kindel tulevöö äraplaneeriti, mille järeltusel selle taga seisev mets tuulte ohvriks langes! Järvamaa metsad pakuvad selles suhtes eriti kurba pilti. Tuulemurru ja sellega ühenduses oleva kooremardikate läbi hävitatud metsade likvideerimine nõuab suurt jõupingutust ja tuleval suvel on metsakorraldus sunnitud erilisel oma tööd nende metsade peale koondama, et uperkuuti löödud majanduskavu kudagi korraldada.

Kuid kõige peale vaatamata ei oleks kahju metsast ja metsaaladest, kui tema asemel suudetakse midagi väärtuslikumat luua. Kuid näidatagu ometi, kui palju on nende kümnetetuhandete ha aladel, mis metsadele kadunud, kultuurmaid asemele tulnud? Kus on need loksavad viljapõllud ja voogavad heinamaad, mis kännusfikkude aset täidavad? On teada, et juba peale 1905. a. endistest riigimetsadest suuremaid alasid planeeriti, kuid senini on, vähemalt minu teada, seal õige vähesel alal maa kultiveerimisele võetud, kuna valdav osa metsikus seisukorras püsib. On teada, et Tallinna ümbruskond varemalt metsarikas oli, kuid mida on suudetud selle pika aja jooksul, mis sest möödunud, seal põllukultuuri alal korda saata? Vaevalt on selles suhtes armetumat pilti meie kodumaal

leida, kui seda pakub meie pealinna ümbruskond. Kuidas võikski loota mingisugust kõrgemat maakultiveerimist seal, kus maasoovijad korduvalt maasaamiseks põhjusena ettetoovad, et «maa ei ole metsakasvatamiseks kõlbulik ja ei anna riigile mingit kasu, kuid soovija tahab seda sellegipärast kultuurmaaks muuta». Abitumat, lapsikumat põhjendust on raske väljamõelda. Ütleb isegi rahaminister omas viimases eelarvekõnes, et uudismaade tegemine läheb tublisti kallimaks kui vanade põllumaade ostmine. Mis siis veel rääkida kehvematest metsamaadest, mida kultiveerida töötatakse. Saksa maal on kogemuste tagajärjel, kus metsaalad erakätesse läksid, järjekorraline ringkäik järgmises valemis iseloomustatud: eraisik-, juut-, tatar-, tuiskliiv-, fiskus, see tähendab, eraisik müüb metsa juudile, kes selle mahavõtab siis külitakse maale tatar mille järele see tuiskliiva väljaks muutub, mida lõpeks riik on sunnitud oma hoolde võtma, et seda metsastada.

Meie asundusmaade ja metsade suhtes võib ühe osa kohta samast ringkäiku konstateerida, kuigi mõne väikse erandiga. Ajalehtede teadete järele refereeris maakorralduse direktor 20. veebr. s. a. riigimaade ülemate ja maakorraldajate koosolekul maakorralduse ligematest kavatsustest. Muu seas esitatakse huvitavad andmed, millede järele 10% senistest asundustaludest teistele kasutajatele edasi on antud. Ühtlasi arvab referent, et sel teel kuni 25% asundustaludest käest kätte rändavad. Et uusi maatahtjaid rahuldada selleks kavatsetakse muuseas jällegi metsamaid planeerida, kuid nähtakse ka ette, et riik sarnased hangeldustalud ja hooletusse jäetud üksused tagasi ostab ja neid uutele soovijatele annab. Nii võiks siis ringkäik järgmiselt kujuneda: riik, riikliste soodustustega asunik, hangeldamine maa ja metsa või materjali arvel, uuesti omandamine riigi poolt, mille järele mäng uuesti võib algada. Kui palju selle juures põllukultuur võidab on iseasi, kuid see isenesest polegi suurema tähtsusega, sest rahvasõna järele narrib põld ainult üheksa korda kui teda ükskord on narritud. Tublidesse kättesse sattudes oleks mõne aastaga narrimise jäljed kaotatud ja algaks tõus. Mets aga ei lepi üheksakordse narimisega vaid mälestab üheksakümmend üheksa korda, kui teda kord narritud on.

Vaatame võrdluseks asundamiskorda Soomes, kus 1922 a. uus asumisseadus maksma pandi, mis ette näeb metsamaade koloniseerimist 140000 ha alal. Kõige pealt loodi eriline asundamisdirektioon. Enne kui maa-alad koloniseerimiseks määratakse, võetakse kohtadel mitmekülgsed uurimised ette, maa kõlblikkuse, maaparan-

damise võimaluste, uute teede ehitamise tarviduse, asunikkude ehitusmaterjalidega varustamis-võimaluste jne. suhtes. Kaalumisele tuleb küsimus, kas on asumine metsamajanduslike huvidega kooskõlas või mitte? Vastavad eelandmed asumisnõuetele, siis moodustab direktsioon erilise asundamiskomisjoni kohtadel, kus esimeheks on maamöödu-insener, liikmeteks üks asundamise ja põllumajanduslike oludega vilunud isik, üks metsaametnik ja kaks kohalist põllumajanduslike oludega tuttavat ja vastavate teadmistega isikut.

Komisjoni kohuseks on asundamiskava üksikasjaline väljatöötamine; kusjuures riigi kätte jäävate metsade tükeldamise eest tuleb hoiduda, et asumiseks sarnaseid maa-alasid ei võetaks, mis riigile või omavalitsustele tarvis võiks minna, ehk mis kuivatamiseks või juurimiseks niisuurit kulu nõuaks, et see kultiveerimist ei õigusta. Väljatöötatud asundamiskava läheb esiteks kohaliku maakonna maamööduametile seisukoha võtmiseks ja sealt asundamisdirektsiooni, kes kava ministrite nõukogule ettepaneb. On metsade ja maamöödu direktsioonid kavaga päri, siis alles kinnitab teda ministrite nõukogu. Üksikute ja väikeste asulate asundamiskava seatakse kokku kohaliku asunduskomisjoni poolt ja esitatakse kinnitamiseks asundamisdirektsioonile.

1924. a. lõpuks oli Soomes selle seaduse alusel 80.000 ha metsavalitsusele alluvatest maadest asumiseks antud, peaaesjalikult sarnaseid, mis juba varemalt selleks otstarbeks ettenähtud olid.

Meil läheb metsamaade vähenemine planeerimise teel praegu ilma mingi kindla süstemit: päevast päeva tulevad sooviavaldused, kas Metsade Peavalitsuse või põllutööstusministri nimele, nii üksikute isikute, kui ka kollektiivide poolt juure planeerimise soovidega. Metsade Peavalitsus saadab sooviavaldused kohalikele metsaülematele seisukoha võtmiseks, soovitud maa-ala kirjeldamiseks ja selle skitsi valmistamiseks. Mõned metsaülemad lepivad alati maaalade planeerimisega, kuigi nad omis kirjeldustes ettetoovad, et need põllumajanduslikeks otstarveteks kõlbmata, või metsapiire tuntavalt rikuvad, mis metsamajandusele soovimata. Need on mehed kes kardavad vastollu sattuda kohalike asunikkude ehk nende organisatsioonidega ja et see kartus igakord asjata pole, selleks ei puudu ka näited. Valdav enamus metsaülematest annab aga objektiivse otsuse, ettetuues kõiki põhjendusi niihästi jaatavas kui ka eitavas mõttes. Peab tähendama, et keskasutustes soode saamise palved erandita täitmist leiavad, kui selle läbi piirid liialt rikutud ei

saa, samane lugu on ka põllumajanduslikult kõlbulikkude maadega, kuid metsade planeerimisega ei saa sagedasti kõige paremal tahtmisel nõus olla. Ei leia minister tarviliseks keskasutuse põhjendusi arvestada, siis otsustab ta asja kas omal võimul, või see läheb uuesti koha peale järelekaalumiseks ja mõningate asjaolude selgitamiseks. Arusaadav, et sel alal sagedad lahkarmised metsaametkonna juhataja ja ministri vahel tekkida võivad, mis isegi teatava pinevuse omavad, seda enam, et maatahtjad, kuigi nendele põhjendatult ja isegi korduvalt nende soovi täitmisest ära on öeldud, sellega ikka jälle esinevad. Teised jälle tahavad täiendavaid juurdelõikeid juba saadud aladele, lühidalt: tahtmistel ja nurumistel ei näi niikaua lõppu tulevat, kuni veel midagi saada on. Üleantud metsamaad lähevad maakorralduse valdamisele, kes nende edaspidist saatuse määrab. Praegusel ajal kannab see ametlikku mõistet «kohtade elujõuliseks muutmine».

III.

Kui maaseaduse § 23 pärastised täiendavad märkused vähemalt paberil teatavad piirid metsaala vähenemisele ettenägi, siis on needki viimase maaseaduse muutmise seadusega lõpulikult kõrvaldatud. See seaduse muutmine võeti vaikselt ja tähelepanu äratamata maakomisjonis ja Riigikogus 17. dets. 1926. a. vastu ja on R. T. nr. 1. 1927. a. väljakuulutatud. Kuigi seaduse muutmisel maaseaduse sakramentaalne § 23 ise veel püsima on jäänud, mille järele võõrandatud metsad jagamisele ei tule vaid riigi omanduseks jäävad, annab seaduse märkus põllutööministrile õiguse maaseaduse § 15 alusel määrata tarvitamiseks metsamaid:

a) mis tarvilikud põllumajanduslikeks otstarbeiks ning selleks kõlbulikud,

b) lahusolevaid metsatükke,

c) piiriõiendamiseks, linnade ja alevite laiendamiseks, suvituskohtadeks ja eluasemeteks (viimaste otstarbeks eriti maanteede ääres) tarvilikke metsamaid.

§ 15, mille alusel määramine võib sündida, näeb ette, et maad antakse tarvitada a) põliselt põllumajapidamiseks väikemajapidamisena, või kõrvaltööharauna peetavate käsitööliste, maatööliste, kalameeste ja aiapidamiste maakohtadena ning juurdelõigetena (ka eraldi maatükkidena väikemaapidajatele, b) pikaajalistele, kuni 99 a. peale omavalitsustele, põllumajanduslikkudele, hariduslikkudele, ühistegeliste ja teistele üldkasulikkudele organisatsioonidele ning

üksikutele isikutele eluasemeks ehituskruftidena, tööstuslikuks ja kaubanduslikuks otstarbeks või ülesharimiseks uudismaana, c) tähtajalisteks, kuni 24 a. peale üksikutele isikutele põllumajapidamiseks.

Seaduse muutmise seadusega on igakordsel põllutöoministril vabad käed metsadega ja metsamaadega talitada oma heaksarvamise järele; igasugune kombinatsioon, määr ja otstarve võimaldab kitsendusega metsamaid äraanda ja vähendada. Kes teeb näit. kindlaks, missugused metsamaad põllumajanduslikeks otstarveteks on vajalised ja kõlbulised või millega mõeldakse piirata mõistet «lahusolevad metsatükid» mida seaduse järele äraanda võib? Meil on metaskondi, mis terveni mitmest kümnest (50 ja enam) üksikust tükist koosnevad ja kui lahusolevate metsatükkide mõiste lahtiseks jääb, siis võib suur osa meie metsadest puu produtseerimisele kaduma minna. Metskondade andmete järele on meil üksikuid, lahusolevaid metsaosi, millede suurus 1—20 ha 636 tükki, 5867,3 ha üldpindalaga; 21—40 ha suuruseid 333 t., 9505,8 ha pindalaga; 41—60 ha t., 12898,3 ha pindalaga; 61—80 ha 180 t., 12128,3 ha pindalaga; 81—100 ha 148 t., 13300,7 ha pindalaga.

Nii saame juba kuni 100 ha suuruseid lahusolevaid metsatükke 1557 tükki 53700,4 üldpindalaga.

IV.

Sellepeale vaatamata, et maaseaduse § 23 muutmine igasugu kitsendused metsamaade planeerimise alal kõrvaldab, ei ole see nähtavasti meie praeguseid põllutöoministeeriumi politika mõõduandvaid ringkonde veelgi rahuldada suutnud. Nähtavasti on maa-seaduses püsima jäänud lause, et metsad jagamisele ei allu, ikkagi veel niivõrd mõjuv, et ka sellest viimasest vormilisest takistusest igal tingimisel lahti saada tahetakse. Selleks esitati 1926. a. lõpul seaduseelnõu, mis põllutöoministeeriumi õigustama peab majapidamistele, millel oma maa peal leidub vähem kui 20 kub. sülda puumassi, ehitus-, tarbe- ja küttematerjaliga varustamise otstarbel 1—3 ha metsa juurdelõigetena andma. Kus majapidamistel alla 2 ha. turbamaad, võib küttematerjaliga varustamiseks ka turbamaad anda.

Loode selle seaduseelnõule pandi asunikude kongressil 1925. a. kus muu seas nõutakse vähemalt 1 ha metsa või turbamaa juurdelõiget, kus asunduskohtadel küttematerjal täiesti puudub.

Esitatud seaduseelnõu läheb märksa kaugemale, sest tema ei taha mitte ainult neid õnnestada metsaga või turbamaaga, kelledel

küttematerjal täiesti puudub, vaid kõiki, kellel see üle 20 kub. sülla ei ulata ja mitte ainult küttematerjaliga, vaid ka ehitus- ja tarbetsadaga kuni 3 ha. suuruste metsaosadena.

Kui juba see asjaolu iseenesest küllalt selgelt praeguse põlluministeeriumi juhi vaateid meie riikliku metsapolitika suhtes valgustab, siis annab sellele erilise värvingu veel see tee valik, mida käidi nimetatud seaduseelnõu väljatöötamisel ja läbiviimise kavatsustel. Üksikasjad sel alal on ajakirjanduses käsitamist leidnud ja mina puudutan neid ka ainult selles ulatuses.

On loomulik ja vististe kultuurriikides enesestmõistetav, et sarnase laiaulatusliku seaduseelnõu väljatöötamisel ja tema teostamise kavatsustele vastav seaduslik ametkond, käesoleval juhul end. Metsade Peavalitsus, sellega esialgselt tutvuneda ja oma seisukohta selgitada ja avaldada oleks pidanud võima, mis juba puhttehnilisest küljest vaadates möödapääsemata, sest seadused antakse ikkagi selleks, et neid täita ja selleks peab ometi ametkond, kelle vastutusel ja juhatusel täidesaatev aparaat töötab ja kes seadusest puudutatud objekti tõelikult valitseb, teadma, mil viisil neid ülesandeid, mida uus seadus enesega kaasa toob, võimalik on teostada ja kui-võrt nad olukorrale vastavalt üldse teostatavad on.

Käesoleval juhul hoiti end. Metsade Peavalitsuse juhataja teadmatuses, nii et temal seaduseelnõuga võimalus avanes tutvuneda ajalehtede kaudu, üksikasjaliselt aga alles siis, kui see juba Vab. Valitsuse poolt vastu oli võetud ja Riigikogu maakomisjonile esitatud. Ajalehtedele antud informatsioonis räägitakse esialgselt ainult 10.000 ha mis selle seaduse alusel jagamisele võiks tulla ja rahustamiseks lisatakse juurde, et selle tagajärjel tuntavalt metsavalve alal tegutsevat administratsiooni koondada võiks, kuid ühtlasi avaneks ka väikepõllupidajatel võimalus näidata, et nad metsa hoida ja kasvatada suudavad.

Nähtavasti tahtsid seaduse vaimlised ilmaletoojad oma lapsust, kelle demagoogiline ja omakasule spekulatsioon loomus liiga silmapaistev, vähemalt esimesel tutvunemisel mõne ideelise hilbuga ehtida.

Minult on mitmel puhul küsitud, kas ma ei uskuvat, et ka põlumees metsa hoida suudab. Olevat ju küllalt taluperemehi, kes oma metsa hoiavad, isegi riigimetsast puid ostavad, olgugi et neil omal metsa on. Mina mitte ainult ei usu, vaid tunnen nii mõndagi taluomanikku, kes oma metsa hoiab, olen isegi paaril korral aidanud talumaal metsa kultiveerida, kuid sääl oli alati tegemist inimestega,

kelle vaatering kaugemale omast ninast ulatas, kes teavad, et mets nendele ka magamisel väärtusi juurde loob ja et need väärtused alaliselt tõusevad. Need on mehed, kes ise juba väärtusi on loonud ja sellepärast neid ka tõeliselt hinnata oskavad. Meie asunikudest ei või aga veel tõendada, et nad erilisi väärtusi oleks loonud. Nad on senini kaunis ohtralt väärtusi saanud, küll paremate kultuurmaade, hoonete, inventari, miljardidesse ulatavate ehituslaenude, odava metsamaterjali ja metsa, niisama rendialanduste näol, kuid mis puutub erilist metsahoidmist, siis näitavad andmed, et see külg asuniku hingeelus vähe arenenud on ja senised kogemused lasevad oletada, et ka tulevikus selle peale suuri lootusi ei maksa panna. Erandid saavad muidugi leiduma ja leiduvad praegugi, kuid valdav enamus on oma senise tegevusega näidanud, et nendele metsahoidmine ja kasvatamine vähe huvi pakub, küll aga näitavad nad üles erilist hoolt ja huvi metsa ning metsamaterjali realiseerimise vastu. Metsakaupmehed annavad selle kohta küllaldaselt tõendusi: on saeveskeid, mis oma aastase toodangu välis- ja kohalise turu jaoks saavad asunikudelt kokkuostetud palkidest ja et see arv mitte väga väike ei ole, näitab ühe saeveski omaniku hiljutine väide. et asunikelt ostetud palkide arv ühe hooaja jooksul ainuüksi 30.000-ni ulatuvat. Olukorra õigeks ja erapooletuks hindamiseks oleks tarvilik metstkondades andmeid koguda juhuste üle, kus asunikud oma ehitusmaterjali ja kätteantud metsa kas terveni või osaliselt on realiseerinud. Ma usun, et andmed kohati õige üllatavaks kujuneks, sest juba juhuslikult teatavaks saanud müügid räägivad kaunis selget keelt. Nii kirjutab tuttav metsaülem peale metsajagamise seaduse esitamist, et tema metstkonnas õppetundi, kuivõrt asunikud metsa oskavad hoida, enam tarvis ei läheks, sest et senised kogemused küllalt veenvad on ja toob näitena ette:

- 1) 1924. a. said N. küla riigirendi talud 34 t. umbes 60 a 0,9 tihedusega metsa (28—30 k. s. tagavara tiinul) vabaks. Tagajärg: praegu metsa asemel kannustik, mehed ei jätnud omale ehituste jaoks mitte üht puud, olgugi et hooned hädalist remonti vajavad. Nad käivad leivaküpsetamiseks kantseleis puid ostmas.
- 2) 1926. a. said NN. asunduse metsad hinnatud ja vabaks antud. Tagajärg: praegu ei leidu nende metsamaal isegi enam rehavart.
- 3) 1925. a. sügisel ja 1926. a. kevadel said N. ja NN. asunduse asunikudele metsad hinnatud ja müüdnud. Praegu on mõlemate asunduste noorte metsade raiumine täies hoos.
- 4) N. asunduses on asunikud A. ja B. omad metsad müügiks raiunud, C. D. ja E.

on omad metsad mahamüünud. 6) N. asunduses on asuniku met-sas raiumine täies hoos. See metsaülem lisab omas kirjas juurde, et paljud asunikud tema vahelesegamise tõttu veel täies hoos raiuda ei usalda, kuid arwab et aasta pärast raiujate ja müüjate arv kümnekordseks tõuseb. Teine metsaülem teatab juhusest, kus üks asunik oma 6,12 t. metsa, hinnatud 119731 mk., teine oma 6,89 t. metsa, hinnatud 64.000 mk., maha on müünud, saades kumbki met-sakauplejalt kuni 100% vahekasu.

Kolmandast metskonnast on teated N. asundusest, kus A-le 2,73 t., mets on hinnatud 48.266 mk., müüdud edasi umbes 88.000 mk. eest. B-le 2,13 t. hinnatud 21.838 mk., müüdud 41.000 mk. eest; C-le 12,02 t. hinnatud 126.333 mk., müüdud 226.000 mk. eest, D-le 2,96 t. taksihind 28.308 mk. raiub ja müüb ise. Peale selle on seal väiksemad müügid aset leidnud.

Edasi on teated 12,33 t. metsa müügist, mille taksihind 223.635 mk. ja müüdud umbes 400.000 mk. eest.

Viiendast metskonnast teatatakse 8 asunikust, kes oma ehitus-materjali maha müünud ja 6 asunikust, kes omad metsad juba enne vabaks andmist ette on maha müünud.

Kuuendas kohas on teada 10 asunikku, kes oma ehitusmater-jali on müünud.

Edasi lausub üks teade juhusest, kus metsa taksihind on 199.490 mk., mis määrustele vastavalt on alandatud 161.432 mk. peale ja maha müüdud 240.000 mk. eest, teine metsafükk alandatud hinnaga saadud kätte 221.469 mk. eest, müüdud 268.000 mk. eest, peale selle olevat seal mitmetel värsketel metsaomanikkudel läbi-rääkimised ärimeestega oma metsa müügi üle.

Need on üksikud öied, siit ja sealt nopitud, kuid võib arvata, ilma et eksimist karta oleks, et sarnane metsaga hangeldamine täiele õitsele lööb alles siis, kui riigi renditalude metsahindamine ja vabaks andmine suuremas ulatuses läbi on viidud. Tundub, et ka need juhuslikult valitud andmed küllaldaselt valgustavad seda külge seadusest, mis on rajatud lootuse peale, kasvatada asunikudes, riigirentnikkudes ja väikekohapidajates huvi metsahoidmise ja kas-vatamise vastu.

Tahaksin mõne sõnaga tähendada tehniliste raskuste peale, mis seaduse teostamisel metskondades esile kerkiks: juba käesolev asundus- ja riigirendi talude heina- ja karjamaametsade hindamine nõuab mõne hea aja kestel metsaametnikelt nende hariliku töö kõr-val suurt jõupingutust, sest umbkaudsel arvestamisel tuleb puude

kluppeerimine ja hindamine läbiviia ligema aja jooksul umbes 200000 ha maa-alal. Kui sellele lisaks tuleb veel hindamine jagamisele tulevate metsaaladel, millede suurust praegu veel keegi ei tea, siis ei tohi silmast lasta neid tagajärgi, mis see enesega ühes toob. Pean tähendama, et harilikul metsahindamisel, mis selles mõttes neutraalsel alusel sünnib, et hinnatud langi ostja alles teadmata, ei puudu juhused kus hindamisandmed mitmekümne protsendi võrra lõpuandmetest lahku lähevad, mis seletatav enam-vähem õigest kõrgusjärgu määramisest ja hoolsast kluppeerimisest. Kuid kui nüüd iga hinnatava metsaosa juures seisab tema tulevane omanik, kes võib olla, töö kiirustamiseks isegi oma abi ei keela, mis siis? Ma vaatan asja peale täitsa kaine pilguga ilma, et kedagit tahaks eriliselt kahtlustada, kuid tõsiasi on, et suure osa kodanikkude moraal riigi varanduse suhtes mitmeski tükis lahku läheb tema harilikkudest süüdsuse mõistetest. Kluppeerimiseks tulevad ära kasutada kõik saadaval olevad jõud, üksikasjalised kontrollid on sarnase hulgalise ja kiire töö juures läbiviimata ja järeldada tuleb, et igasugustele väärnähtustele ja korruptsioonile uksed ja aknad avanevad. Ei ole ju veel ununenud jandid, mis tekkisid ühenduses endiste omanikkude lankide vabaksandmise ja hindamisega, niisama on mees veel mitmesugused planeerimisvõtted. Juba nüüd, kus rendi- ja asundustalude metsade hindamine omas algastmes, hakkavad kohtadelt teated tulema, mis seda pessimistlikku vaadet kinnitavad. Lastagu vähemalt käesolev heina- ja karjamaade metsade hindamine teostada, enne kui uutele jagamistele ja hindamistele asuda.

V.

Metsajagamise seadus on ümbritsetud tiheda udukattega. Ei ole seal näha piire, ei aita teda ka selgitada mingi kalkulatsioon. Nõutakse ainult õigust ja volitust jagamiseks. Öeldakse, see olevat «raamiseadus». Võib olla, on selle kategooria seaduste iseloomuks udusus, kuid hariliku kodaniku arusaamine kaldub sinnapoole, et kui tema seadusega õigustatud on teatavatel tingimistel riigi käest midagi saada, siis riik ka kohustatud on seda täitma ja selleks ongi tarvilik, et vähemalt üldjoontes nende kohustuste ulatus kindlaks oleks tehtud. Siin tekib aga küsimus, kas seaduse algatajad end üldse mingisuguse kalkulatsiooniga vaevanud on või ehk kujunes see ka nendel sarnaseks, et sellega esialgul ei sõandatud avalikkuse ette astuda. Imelik paistab olevat kartus vastava amet-

konna arvamise eest, mis seniolemata intsidentideni Riigikogu maakomisjonis viis.

Kui arvati, et eriteadlased on ühekülgsed omis arvamistes, siis oleks kerge nende väiteid olnud vastupidiste tõendustega ümberlükata ja mida mitmekülgsemalt küsimus valgustamist oleks leidnud, seda parem asjale. Hra põllutööminister ütleb omas «Päevalehe» uueaasta artiklis, et seaduse sisusse ja ulatusse ei ole püütud heatahtlikult tungida, vaid on lõhutud osalt poliitilistel, osalt eksiarmamiste alusel. Poliitilisi aluseid mina ei puuduta, kuid kuidas tungida seal heatahtlikult seaduse ulatusse, kus mingisuguseid piire pole ja kus selgub, et sisu põhimõtteks on: «annan, kellele tahan». Eks hra minister ise andnud esimesel joonel põhjust eksiarmamiseks sellega, et ta selgitamist ei võimaldanud ega ka ise selleks kaasa ei aidanud.

Võtame näiteks jagamisele tuleva metsa pindala: esialgselt räägitakse (ajalehtedele antud informatsioonis) ainult 10.000 ha, seaduseelnõu kaitsjad maakomisjonis arvestavad juba 30—40.000 ha, koondusrühma esindaja hra Laur seletab, et on kavatsatud anda 16.000 ha. Põllutööminister omas kõnes seaduseelnõu esitamisel Riigikogus laseb läbipaista, et jagamisele tulev metsaala võiks ulatada 8% üldmetsaast, mida ta ümmarguselt hindab 800.000 ha peale, nii et jagamisele võiks tulla 64.000 ha. End. Metsade Peav. juhat. omas sellekohases seletuskirjas, aluseks võttes seaduseelnõus leiduvaid norme ja saadaval olevaid andmeid, arvestab vähemalt 80.000 ha, prof. Mathiesen 100.000 ha, kuid seaduse teostamisel võib see arv veelgi suurened. Kahju, mida riik selle operatsiooni teostamisel kannab, ulatub juba heatahtlikul arvestamisel miljardidesse. Andmed, mida hra põllutööminister omas eelpoolnimetud kõnes ette kandis, lähevad mitmeti lahku teistest andmetest. Nii hindab ta võõrandatud, riigile kuuluvat metsaala, peale soode ja rabade ümmarguselt 800.000 ha peale, mis iga elaniku kohta annab 0,73 ha, kuna erametsadega kokku viimane arv tõuseks 0,81 ha peale. Tõsi, — siin räägitakse teatava reservatsiooniga, et kui kõik metsad lõpuliikult korraldatud, nende pindala 800.000 ha. tõusta võiks, kuid need metsad on ikkagi juba metsakorralduse poolt kõik arvestatud ja vahe arvestatud ja lõpuliikult korraldatud metsade pindala vahel on seniste kogemuste järele õige väike, nii et metsapindala suurenemist sel alusel vaevast loota on. Tegelikult on viimaste arvestamiste järele riigile kuuluva metsa üldpindala ühes raieistikkude ja lagendikkudega, kuid peale soode ja rabade, ümmarguselt 673.000 ha,

mis iga elaniku peale 0,61 ha annab. Erametsade üldine suurus on 148.028 ha, nii siis annaks üldine metsaala 820.928 ha, mis teeb iga elaniku kohta 0,74 ha.

Üllatusena, vähemalt meile, metsameestele, kuuldub hra ministri kõnes väide, et meie metsade aastane juurdekasv keskmiselt 0,75 kub. sülda (= 180 kub. jalga) ha peal on. Senised andmed räägivad sel alal hoopis teist keelt. Esimesel metsateadlaste päeval oli see küsimus laiemalt harutamisel ühenduses nende ridade kirjutaja referaadiga, kus meie metsade keskmine juurdekasv aastas hinnatud oli 0,44 kub. sülla peale, kuna prof. Mathiesen seda 0,50 kub. süllaga arvestada arvas võivat. Hra Schabak teatas metsakorraldusel saadud andmete tulemusi, mille tagajärjel praeguste raieküpsete metsade aastane keskmine juurdekasv võrdub 0,33 kub. süllale (= 80 kub jalga) hektarilt. Muidugi teada, leidub Eestis üksikuid metsaosi, kus aastas keskmine juurdekasv 0,75 kub. sülda või isegi kõrgemale võib tõusta, kuid neid ei saa kuidagi lugeda üleriiklikeks ja keskmisteks, nii et meie hra ministri andmeid, millede allikad meil teadmata, tõelistena võtta ei saa.

Metsade jagamise pooldajad pole senini midagi olulist ette toonud, mis seda rasket operatsiooni riiklikult õigustaks. Keegi ei vaidle selle vastu, et see mõnus ja hea oleks, kui igal majapidamisel oma käest mets saada on, kuid pidagu selle kodaniku kihi politilised hoolekandjad meeles, et peale nende meil suur osa kodanikke on, kellede elukord ka veel väga palju soove õigustab, ilma et riik neid täita suudaks, ka muutuvad mitmesugu soodustused kergesti parasiteerimiseks teiste kulul. Ei tohi unustada, et senised soodustused metsa arvel ainult maaelanikkudele osaks on saanud, eriti just asunikkudele, kuna linna- ja alevite elanikud, nii siis üle 27% kõigist vabariigi kodanikest sellest mingit osa ei saa. Juba ainult see kingitus, mida asunikud ehitusmaterjali hinnaalanduse teel riigi käest saavad, tõuseb iga aasta üle 80 miljoni marga (senini üldsummas 408 miljoni mk.) kuid peale selle on asunikele võimaldatud omal krundil kasvavat metsa omandada osalt tasuta, osalt taksihinnaga, s. t. vähemalt 25% alla turuhinna, 36 a. järelmaksuga. Et viimane soodustus mitte väike pole, selgub juba sellest, et asunikkude kruntidesse planeeritud metsade puumassi väärtus turu hinna järele üle miljardi mk. hinnata tuleb. Sama erilise hooldamise osalisteks on saanud endiste rendikohtade pidajad, kelle koha piirides kasvav heinamaa- ja karjamaamets osalt tasuta, halvemal juhtumisel aga taksihinnaga omaduseks läheb ja kui arvesse võtta,

et endiste rendikohtade heina ja karjamaametsade pindala umbes paarisajatuhande t. ulatub ja et osa nendest metsadest kadastri metsadest millegi poolest ei erine, siis selgub, et ka rendikohtade pidajatele tehtud soodustused metsa kulul küllalt suureks kujunevad.

Kuigi kõigepealt need kaks kodanikkude kihti: asunikud ja riigirentnikud, eriliselt hooldamise alla on võetud, siis ei või ka teised, kes väljaspool linnade ja alevite piire elavad, see tähendab põllumajanduslikult tegutsevad riigikodanikud kaevata, et nad metsade kulul mingeid soodustusi ei saa, sest kõigile neile on võimaldatud oma majapidamiseks tarvilikke metsamaterjale osta kas taksi- või võistluspakkumisehinnaga, mis oksjoni või turuhinnast keskmiselt 25% odavam on. Kui silmaspidada, et igaastasesest raienormist umbes 3000 ha sel teel äramüüakse, siis saame umbes 35—40 miljoni margalise hinnavahe, mis metsakulul maaelanikele riigi poolt kingitakse. Siia tuleb veel juurde arvata, et põllutöökoolid ehitus- ja küttepuid tasuta, omavalitsuse asutised, rahvakoolid ja ametiruumid küttepuid taksihinnaga saavad. Üldarvudes ulatab see igaastane soodustus metsa arvel maaelanikele sadandesse miljonitesse, mis tähelepanemata, eelarvest mööda ja ilma kusagil fikseerimata, ühele osale kodanikele osaks saab. See sünnib kõik määruste järele, mis võib olla erakordsetel aegadel ja ajutiseks õigustatud olid, nüüd juba harjumuseks on muutunud ja mõne aja järele ühe kodanikukihi saaduslikuks õiguseks kujuneb. Olen kuulnud väidet poliitiliste tegelaste poolt metsajagamise pooldajate leerist, et metsad tulevikus riigile vähe puhaskasu annavad, kui nad teedetegemise konustusi kandma peavad, sellepärast siis riigile isegi kasulik on, mida rohkem neist eraisikutele ja omavalitsustele üleantakse. Nendest samadest ringkondadest tehakse ka etteheiteid riikliku metsatööstusele, et ta oma põhikapitali eest protsente ja ärimaksusi ei maksa ja langid taksihinnaga kätte saab, nii et iga-aastane ülejääk või puhaskasu, nagu seda armastatakse nimetada, fiktiivne on. Selle juures unustatakse ära või ei taheta arvestada, et riiklik metsatööstus raudteele ja teistele riigiasutistele materjale ja puid palju odavamalt valmistab kui seda eraturg teeb, ja et tema ülesandeks on realiseerida asunikele läbiraiutud lanke ja tuulemurdu, milledega eraettevõtjad heameelega tegemist ei taha teha. Mina isiklikult olen kõigi sarnaste kombineeritud soodustus-süsteemide vastu, nad ei anna õiget ülevaadet ja üks ehk teine pool leiab, et tema rohkem annab kui vastu saab. Tõmmatagu siis kord kindel piir: las metsad ja riiklik metsatööstus

kannavad kõiki kohustusi ühisel alusel eramaadega ja ettevõtetega, kuid siis olgu ka mõlemad vabad igasugu odavahinnalistest metsa- ja materjalide andmistest ja metsamajanduskava ning korda rikkuvatest kohustustest, nagu see praegu meie metsades aset leiab.

Et juba kord arvestamise juures peatume, siis olgu siinkohal väike võrdlus ettetoodud, kuivõrt riigimetsade ja põllumajanduslikelt kasutatavate maa-alade sissetulek riigitulusid suurendada ja sellega üldist maksukoormat kergendada aitavad. Selgituseks olgu tähendatud, et Maakorralduse ja Metsade Peavalitsusele alluvate maade pindala peaaegu ühesuurune on, kumbagil ühe milj. ha ümber, kuid ühel kultuurmaad, teisel metsamaad ja umbes ühe kolmandiku võrra kõlbmata soid ja rabu.

1924 a.	aruande	järele	olid	maakor.	peaval.	bruttotulud	357 milj. mr.
					metsade	peaval.	664,9 „
						sellest puhastulu	476,6 „
1925 a.	„	„	„	maakor.	peaval.	bruttotulud	311 „
					metsad.	„	841,4 „
						sellest puhastulu	635 „
1926 a.	„	„	„	maakor.	peaval.	bruttotulud	300 „
					metsad.	„	738,7 „
						sellest puhastulu	532 „

Need arvud räägivad iseenesest küllalt selgelt, et riik oma metsadest suuremat tulu saab, kui seda tema põllumajanduslikud maad annavad. Loeb riik end maade peremeheks, siis peab ta ka arvestamise aluseks võtma maarendi nii ühel kui teisel alal. Ei anna põllumajanduslikult kasutatavad maad nii kõrget renti, nagu metsamaad, siis tuleb sellest järeldada, et need maad paremine vastavad metsa kasvatamisele ehk jälle et nende eest seda renti ei saada, mida nad maksta võiks. Võiks peaaegu pooldada esimest väidet, kui arvestada asjaolu, et meie põllumajandus viljakasvatuse alal sisemisi tarvidusi katta ei suuda ja et väliskaubanduses metsa- saaduste aktiva märksa suurem on põllumajanduslike saaduste aktivast. Võrdleme kas või viimase, 1926. a. tulemusi sel alal, siis saame järgmise pildi:

Põllusaadused:	Väljavedu.	Sissevedu.
Vili, jahu, kartul, loomatoit	60,79 milj. mk.	1938,08 milj. mk.
Toiduained, karjasaadused	2778,96 „	43,49 „
Elusloomad ja linnud	100,50 „	6,17 „
Seemned ja elustaimed	114,56 „	71,54 „
Väetisained	3,68 „	186,88 „
Kokku	3059,51 milj. mk.	2246,16 milj. mk.

Sellega põllusaaduste aktiva väljaveos 813,34 milj. mk. ehk kui sinna juurearvata põllutöömasinad ja -riistad 126,38 milj. mk. passivas, puuvill, linad ja muud kiuained 175,12 milj. mk. aktivas, tõuseks see summa 862,08 milj. mk. peale.

Metsasaadused:	Väljavedu.	Sissevedu.
Puu ja puutööstussaadused	1832,76 milj. mk.	62,77 milj. mk.
Paber, paberkaup, trükitöö	1009,04 „	256,49 „
Kokku	2841,80 milj. mk.	319,27 milj. mk.

Sellega metsasaaduste aktiva väljaveos 2522,53 milj. mk., nõnda siis suurem põllusaaduste aktivast 1660,34 milj. mk. võrra.

Ka meie sotsiaalse elu reguleerimise alal ja nimelt püsiva, igal aastal korduva teenistusvõimaluse läbi, esinevad meie metsad tähtsa tegurina. Kui arvestada tööd, mis ühenduses metsaraiumise, väljaveo, ümbertöötamise, parvetamise ja laadimisega raudteel ja laevadesse, siis saame iga tiinu raiutud metsa kohta keskmiselt tööpäevi: raiumine ja valmistamine metsas 77,6 mehe tööpäeva; vedu 96 hob. ja mehe tööpäeva; ümbertöötamine saeveskis 35 tööp.; parvetamine 10,3 tööp.; laadimine vagunisse ja ladumine raudtee äärde 19,6 tööp.; laadimine laeva 16,2 tööp. Kokku saame 254,7 mehe- ja 96 hobuse tööpäeva ja arvestades mehe päeva 250 mk. hobuse päeva 500 mk. saame ühe tiinu metsa eksploateerimisega ühenduses olevaid kulusid 87.716 mk., mis riigimetsa aastase raienormi juures, mis viimasel aastal sai alandatud 7000 tiinu peale, välja teeb ümarguselt 1,75 milj. mehe- ja 672.000 hobuse tööpäeva, töötasuga 614 milj. mk. Ei taha tõendada, et need arvud absoluutselt täpsad on, kuid tõelikkudest arvudest nad vististe palju lahku ei võiks minna, sest üksikasjalik kalkulatsioon on tehtud riikliku metsatööstuse andmetel.

VII.

Ma tähendasin juba eespool, et metsajagamise seaduse eelnõu algatajad ja esitajad end kas kalkulatsioonidega üleüldse vaevanud pole, või sellega ei tahetud avalikkuse ette tulla, sest see oleks kohe avalikuks teinud, et siin mitte riiklikkude, vaid erakondade, õigemini ühe erakonna huvid domineeruvad. Kuivõrt viimasel ajal põllutööstusministeeriumi seaduseelnõude valmistajad koondusrühma huvivid silmaspidades üldhuvidega ja metsade kandejõuga arvestavad, näitab kujukalt viimane määrus asunikude ehitusmaterjalide normi suurendamise kohta.

Normi suurendamise küsimus sai oma algatuse asunikkude kongressil 1925. a., kus nõuti normide suurendamist 8 ja 16,48 kub. sülla pealt 10 ja 20 k. sülla peale. Ministeerium arvas aga võimalikuks märksa rohkem vastutulla võivat soovidele ja mineval suvel säeti kokku kava, mis ettenägi normide suurendamist tööiskohtadele 16 k. s., ühehobuse kohtadele 28 k. s. ja kahehobuse kohtadele 40 k. s. End. Metsade Peavalitsus, tutvunedes selle kavatsusega, andis põllutööministrile seletuskirja, milles ette toodi, et juba esialgse normi täitmine nõuab 410000 k. s. kõigeparemat ehitusmetsa, millest senini väljaantud alles 225000 k. s., nii et anda tuleks veel 185000 k. s. Kavatsatud normide suurendamisega tuleks sellele aga veel lisaks 586000 k. s., nii siis kokku veel 770000 k. s. mille saamiseks vähemalt 77000 tiinu okaspuumetsa asunikkude rahuldamiseks läbi-raiuda tuleks, mis tegelikult seda tähendaks, et ligema 3—5 aasta jooksul 19—20 aasta okaspuu raielangid etteraiuda tuleks (okaspuu aastalank on ümmarguselt 4000 tiinu).

Et sellega riigikassa sissetulekud metsadest kuni 75% võrra väheneks ja 20—30 a. kestel kõik teised kodanikud, peale asunikkude, ilma ehitusmaterjalita läbi peaks ajama või võrdlemisi noore, 60—70 a. metsa kallale asuma, oleks esitatud kava otsekoheseks tagajärjeks.

Kui sarnane kava kokku oleks säetud asunikkude kongressil, siis võiks sellest arusaada, sest seal tuleks arvestada teatavat mee-leolu, ka ei saaks seal nõuda igakülgset asjasse süvenemist ja üle-vaadet. Kui aga sarnane kava väljatöötatakse ja vastuvõetavaks loetakse ministeeriumi nõunikkude poolt, siis võib ainult oletada embkumba: kas on siin tegemist täieliku, aga iseteadva võhiklusega, või lihtsa demagoogiaga. Nagu teada võttis ka ajakirjandus selle kava suhtes eitava seisukoha, mille järeldusel temast loobuti ja maksma pandi asunikkude kongressil nõutud normide suurendus, mis 20% võrra suurem esialgsest normist. Meie metsade seisukorraga arvestades ei saa ka sarnase suurendamisega leppida, sest kuna esialgse normiga on suudetud varustada alles 55% asunikku-dest, on see siiski mõõdapääsemataks teinud etteraiumisi, mis ulatavad kohati kuni 10 a. 109. metskonnast oli 1926. a. juba 61 metskonnas asunikkude rahuldamiseks etteraiutud ümmarguselt 3000 tiinu, millest järeldada tuleb, et ülejäänud 45% rahuldamine ligemal ajal etteraiumisi veelgi suurendab. Normi suurendamine 20% võrra raskendab varustamist üldiselt märksa, kohati osutub see aga võimatuks, sest ei saa ometi tõsiselt seda arvestada, et asunikkude

rahuldamiseks juba 50 ja 60 aastaseid metsi mahavõtma hakatakse ja teised kodanikud aastakümnete jooksul ehitusmaterjalist ilmajääma peavad. Kuigi see ehk asunikudele vastuvõetav oleks, ei saaks teised maaelanikud, eeskätt just põllumehed niisuguse olukorraga leppida. Läänemaal on sarnane katastroofiline seisukord juba käes: kui näit. Haapsalu metsekond oma piirides olevaid asunikke peaks rahuldama 20 k. süllalise normiga, siis kuluks selleks 160 a. okaspuu raielank ära. Tõelik metsade seisukord lubab Haapsalus asunikele anda maksimum 10 k. s. jagades ka seda normi 5 metskonna peale, kusjuures Haapsalu metskonnas tuleb etteraiuda 25 aasta kasutusnorm, s. t. kuni 1954. a. okaspuu langid; Rikuldi metskonnas 24 a. kasutusnorm, s. t. kuni 1953. a. langid, kusjuures vedu oleks umbes 35 klm kauguselt. Vigala metsk. tuleks raiumisele 16. a. kasutusnormid, s. t. 1945. a. langid, vedu 25—28 klm kauguselt; Piirsalu metsk. samuti 16. a. kasutusnorm, vedu kuni 35 klm kauguselt ja Märjamaa metsk. 5. a. kasutusnormld, vedu 40 klm kauguselt. Palju parem ei ole seisukord Põltsamaa ümbruses, Adavere ja Kaavere metsk., väga raske on ta ka Tartu, Kongota, Kastre, Kärevere, Kambja, Tarvastu, Kärsina, Aimla, Räpina, Sõmerpalu ja paljudes teistes metskondades. Maksvad metsaseadused näevad ette, et etteraiumised juba järgmisel aastal kaetud saaks, meie aga suurendame norme, kuigi teada, et isegi endiste normide ulatuses kõiki rahuldada ei saa ilma 25 a. kasutus normide etteraiumata.

Ilusa viipega näidatakse et vaadake, kuidas meie asunikude eest hoolitseme, tiivustatakse lootusi ja äritatakse isu, mida tegelikult raske on rahuldada ja kui kohtadel raskused ülepääsemataks muutuvad, siis oldakse kerge metsavalitsust ja -ametnikke süüdistama, et need ei olla küllalt vastutulelikud, ei tahtvad rahva hingelust arusaada ja ei täitvat seaduslikke nõudmisi, sest on norm määratud, siis antagu ta ka kätte jne. Kohati on asunikud selle tõttu ka väga nõudlikud ja ei taha midagi arvestada. Mõnedele on materjal liiga peenike, teistele liiga jäme, leidub küllalt neid kes loevad seda vintsutamiseks, kui nad on sunnitud 10 klm. tagant materjali vedama ja nõuavad majanduskavadest möödaminemist ja noorema metsa raiumist, sest et see ligemal on, kuigi seletad, et näit. Saaremaa mehed üle väina 75 klm. kaugusele suurele maale sõitma peavad, et omale üleüldse mingit materjali saada.

On olemas küll kohalised, küll keskasutised, kes asunikude huvide kaitseks ametis, kuid senini ei ole palju kuulda olnud, et nad kaasa aidanud oleks olukorra selgitamiseks ja raskuste kõrval-

damiseks kohtadel, kus praegune asunikude ehituspolitika umbkotti kipub jooksuma. On kindel, et niiviisi edasimenes küsimused lahendamist leida ei või ja kui need organisatsioonid oma ülesannet metsade suhtes selles näevad, et oma mõju ikka rohkem maksma panna katsuda ja omi kavatsusi, maksu mis maksab, läbi viia, siis näitab see, et sealpool õige arusaamine tõsioludest puudub või et nendest teadlikult mööda hiilida tahetakse.

Rahaminister oma viimases eelarvekõnes tähendab muu seas, et tuleks kaalumisele võtta uuendusi asunikude hoonete ehitusel, kus neile sagedasti antakse I järgu metsa, mis täielik eksportkaup on. Võiks kaaluda, kas ei tuleks sarnast metsa turuhinnaga äramüüa ja selle raha arvel asunikudele muud materjali anda.

Juba III Metsateadlaste Päev võttis sellemõttelise resolutsiooni vastu. Ka end. Metsade Peaval. on selle küsimuse kaalumisele võtmist toetanud, tagajärjeks osutus aga ehitusnormide suurendamine.

VII.

Et asunikude, riigirentnikkude ja väikemaapidajate koondusrühm metsapolitikat oma huvidele alistada püüab, näitab ka uus karjatamise seaduseelnõu, mis hiljuti Riigikogule esitatud. Selle elnõu järele kuuluks tulevikus karjatamise küsimuse lahendamine kohtadel komisjoni kompetentsi, kuhu kuuluvad: metsaülem või selle asetäitja, kohalik metsnik, üks asunikude või riigirentnikkude esitaja, üks väikekoha või maata loomapidaja esitaja ja üks karjapidamise nõuandja. Seletuskirjast selgub, et selle komisjoni ülesandeks oleks ka määramine, millena raiestikud kasutada tulevad, kas metsana, karjamaana, või kultuurmaana ja kohaliste kavade alusel määratakse kindlaks ja muudetakse tarviduse järgi juhtnöörid riigimetsa piirkonnas kasvava rohu kasutamise kava Metsade Peavalitsuse poolt kokkuleppel Põllumajanduse Peavalitsusega, ärakuulates asunikude ja riigirentnikkude liidu ja põllumeeste keskseltsi arvamist.

Lühidalt selle seaduse juures peatudes, peab kõigepealt seda allakriipsutama, et kõik kultuurriigid, kus metsandus arenenud, karjatamise, kui kodaniku õiguse peale, eitavalt vaatavad ja seda erakordselt, ajutise hädaabinõuna valju kontrolli all lubavad. Metsateadus ei eita absoluutselt karjatamist, teatavatel olukordadel loeb ta seda isegi lubatavaks ja tarvilikuks, kuid otsustamine selle üle

ei tohi mitte kuuluda juhuslikult kokku seatud komisjonile, kus enamus karjatamisest huvitatud isikutel-võhikutel.

Mis jaoks mõeldakse üleüldse metsateadlasi ettevalmistada, kui sarnaseid olulisi küsimusi metsanduse alal mingisugune juhuslikult kokkulapitud komisjon otsustab. See tuletab meelde enamlaste «komitetõ bjednotõ», keda ka kõikide küsimuste lahendamiseks kompetentseks arvati. Ei saa tõsiselt võtta väidet, et metsas karjatamisega karjapidamise alal midagi nimetamisväärilist kätte võiks saada. Kus karjapidamine edusamme on teinud, seal on metsades karjatamine ammu mineviku hõlma ununenud ja ei oleks mingit mõjuvat põhjust seda kunstlikult elustama hakata. Kui seda aga siiski katsutakse teha, siis näitab see ainult, et siin tegemist on järjekordse numbriga, metsades kasutuse õigusi ühele osale elanikkudest luua ja sel kombel teatavat mõju metsade saatuse peale avaldada. Et elulised põhjused siin tagaplaanile jäävad, näitab juba see asjaolu, et metsas karjatamine iseenesest vähenemise tendentsi näitab ja viimastel aastatel kõigist kariloomadest ja lammasdest metsas karjatatud on umbes 5,3%, hobustest vaevalt 1%. Maakondade järele kujuneb asi järgmiselt: 1925. a. on kõigist veisetest ja mullikatest metsas karjatatud Viljandimaal 2,9%; Pärnumaal 3,9%; Tartumaal 4,5%; Läänemaal 5,2%; Võrumaal 6,5%; Harjumaal 8%; Järvamaal 9% ja Virumaal 10,9%. Koondusmeeste kibelemine karjatamiseseadusega paistab seda imelikum, et praegused määrused karjatamist küllalt kergesti võimaldavad, kellel selleks möödapääsemata vajadus. Metsaametkond keskkohal ja kohtadel on siin vastutulnud, niipalju kui metsahuvid seda lubavad. Kui aga tahetakse ka viimased kitsendused kaotada ja metsad karjamaaks muuta, siis on see vähemalt metsapolitika alal vaesuse tunnistuseks.

VIII.

Pilt meie praegusest metsapolitikast leiab täiendamist põllutööministri korralduses, millega end. Metsade peavalitsus, kui iseseisev ametkond likvideeriti ja Maakorralduse peavalitsuse külge, ühise peadirektori all, poogiti. Kavatsus kerkis päevakorra lehe peale metsajagamise seaduse tagasilükkamist Riigikogu maakomisjonis ja tema teostajaks leiti kõige kohasem olevat J. Rosen, end. Metsade Peaval. ülem. Nagu ajalehed teatasid, sündis kava väljatöötamine suure saladuslikkusega, eemalhoides asjaomaste peavalitsuste juhatajaid, kuid mingisugustel põh-

justel ei pääsenud sellegipärast kava väljatöötaja neid elusse viima.

Meid huvitab asja sisuline külg ja see ei õigusta igatahes nende kahe, omis ülesannetes üksteisest täiesti lahkuminevate ametkondade koondamist ühiseks peavalitsuseks, kus juba nimeliselt metsade valitsus kõige viimase kohaga leppima peab, tegelikult aga ka Maakorralduse valitsuse direktorile, kui alalise peadirektori asetäitjale, ametlikult allub. Seda ei saa muidugi lihtsaks juhtumiseks pidada, vaid seda tuleb kui poliitilist kavatsust arvestada, sest ei ole ju mingi saladus, et Maakorralduse ja Metsade Peavalitsuse vahel metsamaade planeerimise alal teatavad vastolud tekkisid. Üks pidi metsade huve silmas pidama, kuna teine sellega alati arvestada ei tarvitsenud. Viimasel ajal, kus maade planeerimine suuremas ulatuses teostatud, kadus see vastolu iseenesest, kuid ta kerkis uuesti silmapiirile ühenduses maaseaduse § 23 muutmisega, veel enam aga kavatsetud metsa jagamise seaduse elluviimise korral. Selleks oligi tarvis soodsat pinda ettevalmistada ja endine Metsade Peavalitsus, mille valitsusel ja korraldusel meie tähtsam loodusvara, mingiks ministeeriumi laudkonnaks muuta. Informatsioon, milles koondamise põhjustena ettetuakse kulude kokkuhoidmist ja töö ühtlustamist ei kannata tõsist arvustust välja, sest saavutatud kokkuhoid palkades, kui sellest üleüldse palju rääkida saab, oli teostatav ka ilma koondamiseta ja töö ühtlustamisest rääkida seal, kus mõlemate asutiste ülesanded, peale mõne tähtsuseta ühise ala, täieliselt erinevad, tundub mitte uskomapanevalt. Selles mõttes leidis koondamiskava ka hindamist meie mõõduandvas ajakirjanduses. Kui hüüd mõnelt poolt toonitatakse, et niikaua veel midagi katki pole, kui ühendatud peavalitsuse juhiks on metsateadlane, siis ei tohiks see suureks lohutuseks olla, sest tarvilisel momendil võib sinna asuda ka isik, kellele metsahuvid ükskõiksed ja võerad, pealegi ei tohiks metsapolitika mitte rippuv olla ühe või teise isiku heatahtlikkusest, vaid see peaks, nagu juba alguses tähendatud, omama kindla, stabiilse ilme.

IX.

Kokkuvõtet tehes meie metsapolitika viimase aja suuna üle, tuleme otsusele, et seda igasugu abinõudega püütakse teatava poliitilise rühma huvides juhtida. Mitte ainult kõik viimasel ajal sisemisel korraldusel maksmapandud määrused ja seaduskavad ei tõenda seda, ka kohtadel, väikeses masstaabis, katsutakse järje-

kindlalt mõjuavaldusi metsaametnikude suhtes maksmata panna, andes nende palgamaid asunikkudele ja kasutades mõju ametnikkude määramistel ja vallandamistel.

See on kardetav tee ja viib demoraliseerumisele, sest kui metsaametnik selle kindlustuse tunde kaotab, et tema käekäik ja edasijõudmine vähemal määral oleneb tema tublidusest ja õiglasest kohuse täitmisest, kui parteimeeste soovitustest ja tagaukse poliitikat, siis kaotab ta oma moraalse jalgealuse, mis metsaametnikel juba niigi küllalt libe on ja vääratusi esile kutsub.

Et meie praegune metsapolitika metsavaenulik on, seda tunnistab ka see hindamine, mis muuseas osaks on saanud metsade jagamise kasvatusel. Ajakirjandus, teaduse esitajad, endine metsade peavalitsus ja osa meie poliitiliste rühmade esitajatest on oma sõna juba öelnud ja see sõna on olnud üldiselt hukkamõistev. Ka Metsateadlaste Päev saab seda poliitikat hindama ja oma otsuse teatavaks tegema. Kuigi see tegelikult vaekaussidel ühele või teisele poole ülekaalu ei suudaks anda, arvestama saavad temaga siiski need kaaskodanikud, kes metsa peale ei vaata kui sööda peale, mida ärakasutada tahetakse poolehoiu saamiseks parteilistel alustel.

Meie, metsamehed, võime omi poliitilisi tõekspidamisi rajada mitmesugustele programmidele, meie võime omis ilmavaadetes täieliselt lahku minna üksteisest, metsapolitikas võib meid vallata ainult üksainus tõekspidamine: hoida meie metsi selleks, et nad üldriiklikke nõudeid kõige otstarbekohasemalt täita suudaks ja aidata kaasa, et nende seisukord alaliselt paraneks.

Mina ei esita praegu mingeid resolutsioone; läbirääkimised näitavad, kas leitakse nende vajadust ja jaataval korral võiks neid vastav komisjon kokku seada ja Metsateadlaste Päevale vastuvõtmiseks esitada.